

SZENT MIKLÓS PÜSPÖK

December 6.
+350 körül

Amilyen kevés hitelesnek tekinthető történeti adat birtokában vagyunk, olyan sok mozgalmas történetet ismerünk a szent püspökről, akiről a hagyomány olyan tisztelettel beszél, hogy népszerűségben, bensőséges tiszteletben és életszerűségben alig találjuk párját a szentek között.

Olyan életrajz, amely a történettudományt is kielégítő pontossággal mondaná el Szent Miklós püspök életét, nincs birtokunkban, s a későbbi források adatai sem megbízhatóak, ezért alakját annak a történetnek alapján vázoljuk föl, mely először a 13. századi Legenda Aureában tűnt fel.

A legenda egyik közlése olyan erővel hat, mint amikor fiatal szülők az első fényképet készítik újszülöttjükről. Eszerint Miklós már a születése napján fölállt a fürdőkádjában! S hasonló ehhez az is, amit némi büszkeséggel mond el a legenda, mint a leendő aszkéta első megnyilvánulását, hogy böjti napokon a kisdéd csak egyszer szopott. Miklós felnőttkoráról pedig elbeszéli a legenda, hogy amikor megtudta, hogy az egyik szomszéd nagy szegénysége miatt nyilvánosházba akarja adni három lányát, a következőképpen segítette rajtuk: éjnek idején a nyitott ablakon át bedobott egy erszény pénzt, és így először a legidősebb, majd hasonló „égből jött” segítségével a másik két lány is tisztességgel férjhez mehetett.

Égi jel hatására Myra városa megválasztotta püspökének. Miklós kiválóan teljesítette püspöki feladatait, s részt vett a niceai zsinaton is. Mikor pedig egy napon viharba került matrózok hívták segítségül, megjelent a hajón, kezébe ragadta a kormányt, és a szükséges manőver után -- lecsillapítván a vihart is -- biztonságban hagyta ott őket.

Legendája legrégebbi rétegéhez tartozik az az elbeszélés, mely szerint megmentett három ártatlanul vádolt katonatisztet. Ezeket koholt vádak alapján bebörtönözték és halálra ítélték. Miklós azonban Nagy Konstantinnak megjelent álmában, és a katonákat megmentette a hóhértól.

Megszámlálhatatlan azoknak a történeteknek a száma, amelyek a segíteni siető Miklósról szólnak, különösen gyermekek esetében. Az egyik ilyen történet szerint egy gonosz vendéglős elcsábított három iskolás fiút, majd megölte őket, és mint a húst szokás, só közé egy hordóba rejtette a holttestüket. Miklóst egy angyal figyelmeztette az esetre, mire ő megjelent a vendéglős házánál, föltámasztotta a gyermekeket és megbüntette a bűnöst.

Mikor hosszú öregség után 343-ban vagy 350-ben meghalt, angyalok fogadták és vezették be a Paradicsomba.

A Legenda Aurea ilyen képet fest Szent Miklós püspökről. A tudományos kutatók ennél sokkal kevesebbet és egyszerűbb dolgokat tudnak róla. Így a szentek életével foglalkozó tudósok, a hagiográfusok kiderítették, hogy Szent Miklós legendájában van néhány olyan vonás, amelyeket más, 6. századi szentektől vettek át és kölcsönöztek neki. Ezenkívül azt mondják, hogy legendája a 6. században keletkezett, görög kultúrkörben, és a következő történeteket tartalmazta: a három igazságtalanul vádolt katonatiszt története, a három szegény leány megsegítése, továbbá három halálra ítélt ártatlan tanuló és a matrózok megmentése.

E hagiográfusok azt is vallják, hogy egy szent legendája részben kifejezi egy-egy szent tiszteletét, részben pedig oka a tisztelet további bontakozásának. Maga a legenda is él: alakul, fejlődik, főleg azáltal, hogy merít abból a gazdag motívumkincséből, amely nem a történeti szenttel, hanem a nép életével és a természettel van kapcsolatban.

E fölismerés birtokában a Szent Miklós-tisztelet alakulását így vázolhatjuk: Keleten, Myra városában és Konstantinápolyban Miklós püspököt a 6. században már tisztelték. Myrából és konstantinápolyi sír-templomából terjedt el tisztelete az egész görög, szláv illetve orosz egyházban. Kappadókia tartományának falusi templomaiban általában más szentek társaságában mint orvost, de legtöbbször mint a tengerészek védőszentjét ábrázolják. A régi Oroszországban különleges tiszteletet tanúsítottak iránta: az ország fő patrónusa lett. Az ortodox egyház ma is nagyon tiszteli, az ikonosztázokon mindig megjelenik. Szibériában még a részegítő italokkal is kapcsolatba hozták a nevét, mivel a „nyikolitsza” ige azt jelenti: leissza magát.

A latin egyházban -- a dél-itáliai területtől eltekintve -- lassan és később terjedt el tisztelete. A 9. században Rómában egy bazilikában és három kápolnában tisztelték. Németországba a 10. század végén került a Miklós-kultusz a görög származású Theofanu császárnő révén. Franciaország és Anglia területére a normannok viszik a tiszteletet a 11. század végén. Ereklýéinek 1087-ben Bari városába történt átvitele Európa-szerte fölvirágoztatta a Miklós-tiszteletet. (Magyarországi tiszteletéről kimerítően ír Bálint Sándor Ünnepi Kalendárium c. művének I. kötetében.)

A késő középkor óta Miklós püspököt a tizennégy segítő szent közé sorolják. Számtalan templom, társulat és foglalkozás patrónusa (tanulók, gyermekek, leányok, hajósok, foglyok, pékek, kereskedők, gyógyszerészek, jogászok).

A 11. században keletkezett a három megölt gyermek története, amit hamarosan dramatizálva is megjelenítettek. Az ártatlan gyermekek napján, december hatodika előestéjén előadott püspökjátékból bontakozott ki a közismert Miklós-est: a gyermekek meglátogatása, kikérdezése és megjutalmazása.

A jelen körülmények között -- félretéve az összes történeti problémát -- Myra szent püspökének történeti arca alig ismerhető föl sűrű szakálla mögött. A hívő ember számára azonban akkor is a szent alakja ragyog tiszteletében, ha sokak számára Szent Miklós ma csak egy Téalapó.

A bizánci és a kopt rítusban temetése napját, december 6-át ülik ünnepként. Nyugaton a 10. század óta tartják ezt a napot.

Az eddig elmondott történetekkel egyáltalán nem merítettük ki a legendák gazdag kincstárát. Hallgassunk csak néhány további történetet a szent püspökről, aki bőkezű felebaráti szeretetével a Karácsony misztériumának is előhírnöke lett.

Amikor a myrai püspök meghalt, a környék püspökei összegyűltek, hogy megválasszák az utódot. Éjszaka egyikük egy szózatot hallott: „Holnap délben állj a templom kapujába! Az első embernek, aki akkor belép, Miklós lesz a neve, őt szenteljétek püspökké.” És valóban,

Miklós, aki Isten hűséges szolgája volt, miként előre megmondott, eljött a templomba, és az égi szózat szerint -- ámbár eleinte tiltakozott -- megválasztották, és fölszentelték püspökké.

Egyszer a vidéken éhínség volt, Myra kikötőjében pedig gabonával megrakott, nagy hajók horgonyoztak, és rakományuk a császári tárházak feltöltésére volt szánva. A püspök tárgyalni kezdett a hajósokkal, és azt javasolta nekik, hogy minden hajóról csak száz mérőnyi gabonát adjanak a városnak, bizonyára nem fogják észrevenni a hiányt a császári ellenőrök. A kapitányok hajlottak a szóra, és átadták neki a kért gabonát, de amikor megérkeztek rendeltetési helyükre, a rakomány éppen annyi volt, amennyit Alexandriában behajóztak.

Egy másik történet a szent okosságát mutatja, aki egymaga játszva szembeszállt a felbőszült Diána vélt bosszújával. Történt ugyanis, hogy Miklós püspök kivágatott egy szent fát, amelyet a nép Diána istennő tulajdonának tartott. A bosszúért lihegő Diána robbanó keveréket készített, és az utazókra bízta, hogy vigyék el Myrába, s mint áldozati adományt ajánlják föl Miklós püspök jelenlétében a templomban. Miközben azok a tengeren voltak, Miklós megjelent nekik, és felszólította a zarándokokat, hogy a veszedelmes folyadékot tartalmazó korsót vessék a tengerbe. Megtették, s mikor a korsó a vízbe került, tartalma fölrobbant, és lobogva égni kezdett a vízen. Ezzel kinyilvánult a tervezett merénylet.

De Szent Miklós „ökumenikus” szent is, amennyiben segített az akkoriban nem kedvelt zsidókon is, amikor keresztények hazug módon vádolták őket. Így esett meg egyszer, hogy egy keresztény adósa volt egy zsidónak, de nem akarta megadni tartozását, sőt tanúk előtt vallotta, hogy már régen visszaadott mindent. Amikor bírósági tárgyalásra került a sor, a hazug keresztény megjelent egy vándorbottal a kezében, amelynek belsejét előzőleg kifúrta, és arannyal töltötte meg. Amikor esküt kellett tennie, átadta a botot a zsidó hitelezőnek, és megesküdt rá, hogy sokkal többet adott hitelezőjének saját kezébe, mint amennyivel tartozott. Utána pedig visszavette a botját. Miután a csel bevált, és megnyerte a pert, mint aki jól végezte dolgát, elindult hazafelé. Útközben azonban elálmosodott, ezért lefeküdt az út szélére, és elaludt. Egy arra haladó kocsi azonban átment rajta: elgázolta a csalót, és a kocsi kereke alatt eltörött a bot és előkerült a beléje rejtett arany. A zsidó hitelező visszakapta pénzét, de arra kérte Miklóst, gyógyítsa meg az elgázolt embert.

Egy gyermektelen házaspár azért imádkozott a szenthez, hogy gyermekük lehessen. Mikor fiúk születtek és már fölcsiperedett, atyja tengerre szállt vele, hogy hálából elvigyen a myrai Szent Miklós- templomba egy díszes fogadalmi kelyhet. Útjuk közben a gyermek éppen ezzel a kehellyel akart vizet meríteni a tengerből, beleesett a vízbe, és megfulladt. Az apa bár vigasztalhatatlan volt, a fogadalmát teljesíteni akarta, de a megígértnél sokkal egyszerűbb kelyhet tett az oltárra. Egy láthatatlan kéz azonban visszautasította a kelyhet, és lesöpörte az oltárról. Egyszer csak látja ez az ember, hogy a halottnak vélt kisfia beszalad a templomba, és elmeséli, hogy amikor beleesett a vízbe, Szent Miklós püspök vette az ölébe, és megmentette. Most már az igazi hálaajándékot tették le az oltárra.

Irgalmas Istenünk, alázattal kérünk, Szent Miklós püspök közbenjárására engedd, hogy minden veszedelemben oltalmat találjunk nálad, és az üdvösség útján akadálytalanul haladjunk előre!
